

Lääkkeiden väärinkäyttö ikäihmisillä

Apteekkari ja kouluttaja Mika Wallin

Miksi tämä aihe on tärkeä?

- ▶ Ikäihmiset käyttävät paljon lääkkeitä
- ▶ Suuret riskit haittavaikutuksille
- ▶ Monisairaus ja monilääkitys yleistä
- ▶ Turvallisuus ja elämänlaatu vaarassa

Väärinkäytön taustasyitä

- ▶ Tahaton virheellinen käyttö
- ▶ Muistiongelmät
- ▶ Kivut, unihäiriöt, ahdistus
- ▶ Riippuvuusriski (bentsodiatsepiinit, opioidit)

Yleisimmät väärinkäytetyt lääkeaineryhmät

- ▶ Bentsodiatsepiinit (unilääkkeet, rauhoittavat)
- ▶ Opioidit (vahvat kipulääkkeet)
- ▶ Unilääkkeet ja sedatiivit
- ▶ Masennuslääkkeet (sekä väärinkäyttö että virheannostelu)
- ▶ Lääke-alkoholi -yhdistelmät
- ▶ Reseptivapaat kipulääkkeet liiallisesti käytettynä

Tunnistaminen

- ▶ Toistuvat reseptipyynnöt
- ▶ Sekavuus, kaatumiset, muistiongelmät
- ▶ Sosiaalinen eristäytyminen
- ▶ Uneliaisuus ja toimintakyvyn lasku

Miten puuttua?

- ▶ Lempeä ja kunnioittava keskustelu
- ▶ Lääkityskartoitus ja yhteistyö ammattilaisten kanssa
- ▶ Annosjakelu / lääkeautomaatti
- ▶ Turvallinen, ei-rankaiseva lähestymistapa

Eettiset näkökohdat

- ▶ Itsemääräämisoikeus vs. turvallisuus
- ▶ Ikäihmisen kokemusten kunnioittaminen
- ▶ Tuki > kontrolli
- ▶ Yhteinen hoitosuunnitelma

Yleisimmät syyt tahattomaan väärinkäyttöön ikäihmisillä

1. Muistiongelmät ja kognitiivinen heikkeneminen

- ▶ annosten unohtaminen tai tuplaaminen
- ▶ lääkkeen ottaminen väärään aikaan
- ▶ lääkityksen sekoittuminen
- ▶ Esim. henkilö ottaa unilääkkeen kahdesti, koska ei muista ottaneensa sitä jo.

2. Monilääkitys (polyfarmasia)

- ▶ useat lääkkeet eri vaivoihin
- ▶ päällekkäiset lääkkeet ja yhteisvaikutukset
- ▶ eri lääkäreiden määräämät lääkkeet ilman kokonaiskuvaa
- ▶ Yhdistelmä voi lisätä väsymystä, sekavuutta ja kaatumisriskiä.

Yleisimmät syyt tahattomaan väärinkäyttöön ikäihmisillä

3. Epäselvät tai monimutkaiset ohjeet

- ▶ lääkepakkauksissa pienet tekstit
- ▶ useat annostavat aikataulut
- ▶ ammattitermejä, joita on vaikea ymmärtää
- ▶ "Ota tarvittaessa" tulkitaan helposti väärin.

4. Heikentynyt näkö ja motoriikka

- ▶ vaikeus nähdä pillerin tekstiä/dosettimerkintöjä
- ▶ pillereiden annostelu vaikeaa, erityisesti pienet tabletit
- ▶ Lääkkeet voivat mennä väärin tai pudota → epävarmuus → otetaan lisää.

Yleisimmät syyt tahattomaan väärinkäyttöön ikäihmisillä

5. Kivut, unettomuus ja ahdistus

- ▶ oireiden pahentuessa henkilö saattaa lisätä itse annosta
- ▶ ei koeta oireiden olevan hallinnassa annetulla annoksella
- ▶ “Otan vielä yhden, että saan nukuttua.”

6. Alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttö

- ▶ ei tiedetä vaarallisesta yhteisvaikutuksesta
- ▶ alkoholia käytetään rentoutumiseen/uniin
- ▶ Voi johtaa hengityslamaan, kaatumisiin, sekavuuteen.

7. Puutteellinen lääkeohjauksen seuranta

- ▶ lääkelistat vanhentuvat
- ▶ kontrollikäynnit harvassa
- ▶ apua ei pyydetä, koska pelätään "vaivata" hoitajia

Yhteenveto

- ▶ Ilmiö on yleinen ja vakava
- ▶ Usein tahatonta väärinkäyttöä
- ▶ Ajoissa tunnistaminen parantaa turvallisuutta
- ▶ Puuttuminen on tukea, ei valvontaa